

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. VI

SECTIO L

2008

Instytut Sztuk Pięknych UMCS

ANNA MARTA ŻUKOWSKA

*Ośrodki metodyczne jako forma doskonalenia
pracy zawodowej nauczycieli rysunku i wychowania plastycznego
(lata 1945-1989)*

In-Service Teacher Training Centers as A Form of Professional Improvement
of Drawing and Art Education Teachers (1945-1989)

Pierwsze ośrodki dydaktyczno-metodyczne zostały powołane do życia okólnikiem Ministerstwa Oświaty z dnia 25 października 1945 roku¹. Potrzeba życiowego doradztwa i wartościowe rozwiązania sprzed 1939 roku spowodowały, że już we wrześniu 1944 roku niektóre kuratoria, w tym kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego przystąpiło do formowania ognisk metodycznych². Celem ich było służyć pomocą metodyczną nauczycielom. Organizowano konferencje, zebrania, kursy, podręczne biblioteczki i pracownie w miarę możliwości finansowych i lokalnych. Nauczyciele wzbogacali wiedzę i umiejętności dydaktyczne poprzez wysłuchiwanie referatów kierowników ognisk, hospitację lekcji koleżeńskich, uczestnictwo w różnego typu wycieczkach, a przede wszystkim spotkaniach instruktazowych odnoszących się do interpretacji i realizacji założeń programowych, co było szczególnie cenne przy braku podręczników i środków

¹ Dz. Urz. Min. Ośw. 1945, nr 7, poz. 300.

² M. Giermakowski, *Z dziejów instytucji doradztwa metodycznego*, „Wiadomości Opinie Myśli” 1992, nr 4, s. 16.

dydaktycznych oraz lukach w wiadomościach młodzieży spowodowanych przerwą w nauce. W tych wyjątkowo trudnych latach powojennych ważna była integracja zespołów nauczycieli określonych przedmiotów, wytworzenie atmosfery do samokształcenia, wzbogacania wiedzy i umiejętności dydaktycznych.

Po 1948 roku w Polsce zaczął obowiązywać nowy ideał wychowawczy budowany w oparciu o wskazania przywódców partyjnych. Realizacja tego postulatu wymagała odrzucenia „ideału demokracji” z pierwszych lat powojennych i stworzenia jego następcy. Wprawdzie nadal akcentowano ogromne znaczenie wiedzy i wykształcenia, ale coraz częściej ograniczała się ona do aspektów społeczno-politycznych i światopoglądowych. Teoretycy wychowania komunistycznego szczególnie akcentowali naukowy (marksistowsko-leninowski) światopogląd oraz moralność socjalistyczną. Przemianom ideału wychowawczego towarzyszyła dokonująca się po 1948 roku radykalna zmiana podejścia władz do samego wychowania. Zaczęto je ujmować w kategoriach procesu politycznego: miało ono realizować nie tyle interes uczniów czy nauczycieli, co interes świata pracy, mając na uwadze „dobro robotnika, chłopca i inteligenta pracującego”.³ Idea ta dominowała nie tyle w programach nauczania i wychowania, co w doradztwie metodycznym. Obok dokształcania i doskonalenia zawodowego dużego znaczenia nabrało dokształcanie ideologiczne nauczycieli. Pod kątem nowych założeń ideowych oceniano lekcje podczas wizytacji.⁴

Ogniska metodyczne, zwane też ogniskami naukowo-dydaktycznymi, prowadzące doskonalenie nauczycieli w poprzednim okresie, nie tworzyły jednolitej instytucji. W roku 1951 powołany został Centralny Ośrodek Doskonalenia Kadr Oświatowych z siedzibą w Warszawie. W terenie powołano wojewódzkie i powiatowe ośrodki doskonalenia kadr oświatowych (WODKO i PODKO) oraz przedmiotowe zespoły metodyczne.⁵ Miały one dążyć do podnoszenia poziomu dydaktycznego i ideowo-politycznego nauczycieli. Wojewódzkie ośrodki składały się z sekcji przedmiotowych. Kierownicy sekcji organizowali kursy, konferencje dla nauczycieli, wizytowali lekcje, udzielali fachowej porady instruktorom, sprawowali opiekę nad szkołami w poszczególnych powiatach, uczestniczyli w sesjach naukowych organizowanych przez pracowników naukowych, organizowali wystawy.⁶ Bezpośrednią pracę z nauczycielami prowadzili instruktorzy,

³ R. Grzybowski, *Wyższe szkoły pedagogiczne w Polsce w latach 1946-1956*, Gdańsk 2000, nr 5, s. 314, 315.

⁴ M. Giermakowski, *Z dziejów instytucji doradztwa metodycznego*, cz. 4, „Wiadomości Opinii Myśli” 1992, nr 5, s. 6.

⁵ Dz. Urz. Min. Ośw. 1951, nr 12, poz. 152, 153, 154.

⁶ Archiwum Państwowe w Lublinie (APL). Wydz. Ośw. 795. *Sprawozdanie dyrektora WODKO w Lublinie za rok szkolny 1953/1954*.

którzy kierowali działalnością zespołów metodycznych skupiających nauczycieli określonych przedmiotów. Instruktorzy w przeważającej liczbie rekrutowali się ze szkół podstawowych. Z zachowanych materiałów archiwalnych wynika, że stosowano różne formy doskonalenia i doksztalcania nauczycieli, na przykład:

- konferencje sierpniowe i inne;
- kursy w czasie pozalekcyjnym i w okresie wakacji;
- konsultacje;
- lekcje koleżeńskie w ramach międzyszkolnych zespołów metodycznych;
- kierowanie nauczycieli niewykwalifikowanych na studia zaoczne;
- pomoc do przygotowania się nauczycieli do uproszczonego egzaminu;
- produkcja środków dydaktycznych w Wojewódzkich Pracowniach Pomocy Naukowych.⁷

Szczególną opieką otaczani byli młodzi nauczyciele. Przydzielano im opiekunów, zarówno spośród nauczycieli z danej szkoły, jak i przewodniczących zespołów. Młodzi nauczyciele byli zapraszani na lekcje koleżeńskie, zaopatrywani w materiały metodyczne, instruowani w zakresie przygotowywania konspektów lekcji, hospitowani od 1 do 4 razy w roku szkolnym, typowani na kursy w pierwszej kolejności itp.⁸

Szczególnie popularną formą doskonalenia pracy nauczycieli rysunku były różnego typu kursokonferencje. Dłuższe, tygodniowe kursokonferencje organizował CODKO w porozumieniu z Departamentem Kształcenia Nauczycieli Ministerstwa Oświaty. Ich uczestnikami byli zarówno nauczyciele, jak i kierownicy sekcji rysunku i pracy ręcznej WODKO, co zazwyczaj stanowiło 100% zaplanowanej liczby uczestników. Tematyka kursokonferencji dotyczyła m.in. zagadnień kształcenia politechnicznego, produkcji pomocy naukowych, a także wychowania estetycznego. Praca w grupach umożliwiała wybór zagadnienia w zależności od zainteresowań słuchaczy. Na opracowanie każdego z nich przeznaczano około 30 godzin. Na jednej z tego typu kursokonferencji, zorganizowanej w 1956 roku w Miedzeszynie, przy omawianiu zagadnienia kształcenia politechnicznego i plastycznego wiele uwagi poświęcono psychologii myślenia, zagadnieniu kształcenia pojęć i myślenia technicznego. Zagadnienia te referowali specjaliści w zakresie robót ręcznych, zajmujący się też rysunkiem: Władysław Stołowski i Bolesław Kiernicki – kierownicy sekcji rysunku i pracy ręcznej CODKO. Na

⁷ *Ibid.*, 794. *Sprawozdanie dyrektora WODKO w Lublinie za IV kwartał 1954 r.*

⁸ Archiwum Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Lublinie (AWOML). 1. *Sprawozdanie dyrektora OOK i DKP w Lublinie za rok szkolny 1953/1954 dla ZSZ.*

tej samej konferencji zagadnienia wychowania estetycznego opracowywane były przy udziale prelegentów z Instytutu Wzornictwa Przemysłowego oraz Muzeum Narodowego w Warszawie. Uczestnicy brali udział w wykładach, dyskusjach i ćwiczeniach praktycznych w malowaniu, zwiedzali galerię malarstwa rosyjskiego w Muzeum Narodowym, zapoznali się z bogatymi zbiorami różnorodnych wzorów w Instytucie Wzornictwa Przemysłowego, zwiedzili jego pracownię. W zakres programu kursokonferencji wchodziły wykłady: dyrektora Instytutu – Wandy Telakowskiej, na temat twórczości ludowej w nowym wzornictwie; prof. J. Zbyszewskiej dotyczące harmonii barw i inż. J. Putowskiej poruszające zagadnienie estetyki wnętrza mieszkalnego. Wykłady ilustrowane były wzorami tkanin i ceramiki, fotografiami oraz autentycznymi wzorami mebli.⁹

Kursokonferencje krótsze, jedno lub dwudniowe, organizowały dla nauczycieli rysunku Wojewódzkie Ośrodki Doskonalenia Kadr Oświatowych. Tematyka kursokonferencji była różna. Głównie jednak dotyczyła interpretacji programów nauczania, sposobów realizacji trudniejszych jego partii, realizacji ćwiczeń praktycznych. Wiele miejsca poświęcano metodyce nauczania rysunku, a także niektórym treściom merytorycznym z zakresu tego przedmiotu. Ponieważ kursokonferencje organizowane były przez Sekcje Rysunku i Pracy Ręcznej WODKO, siłą rzeczy uczestniczyli w niej również nauczyciele pracy ręcznej. Wiązało się to z podejmowaniem tematyki technicznej, która niekiedy dominowała nad zagadnieniami plastycznymi. Prowadzono wykłady, ćwiczenia instruktażowe, dotyczące wykonywania pomocy naukowych i organizowania ich ekspozycji na terenie szkoły.¹⁰ Inną formą działalności sekcji było popieranie twórczości artystycznej nauczycieli. Umożliwiano im organizację wystaw poprzez udostępnianie sal, finansowanie wernisaży itp.¹¹ Często organizowano wystawy plastyczne prac uczniów, które były efektem dobrze przeprowadzonych lekcji i przykładem poprawnej realizacji programów szkolnych.

Do kierowników sekcji rysunku i robót ręcznych odznaczających się szczególnie operatywnością, zdolnościami organizatorskimi, zaangażowaniem w pracę i znajomością terenu należeli: Alojzy Wierzoń – WODKO w Opolu, Adam Siwula – WODKO w Koszalinie, Maria Kwiatkowska – WODKO w Szczecinie¹²,

⁹ B. K. *Kursokonferencja nauczycieli rysunku i pracy ręcznej*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1957, nr 5, s. 58.

¹⁰ A. Siwula, *Kursokonferencje w Koszalinie*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1957, nr 5, s. 58.

¹¹ A. Wolniak, *Wystawa prac malarskich Alojzego Wierzonia „Zabytki Opolszczyzny”*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1957, nr 5, s. 55; J. Lewakowska, *Wystawa malarstwa Stefana Pieniążka*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1956, nr 3, s. 48.

¹² A.W., *Bez znajomości rysunku i pracy ręcznej nie byłbym racjonalizatorem*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1957, nr 3, s. 45.

Czesław Karp – WODKO w Łodzi, Henryka Wacięga – WODKO w Krakowie, Eugeniusz Pawłęga – WODKO w Kielcach, Wiktor Czarnecki – WODKO w Gdańsku¹³ i Marian Iwanek – WODKO w Lublinie.

Doskonaleniem pracy zawodowej nauczycieli zajmowały się również Powiatowe Ośrodki Doskonalenia Kadr Oświatowych. Wielu powiatowych instruktorów rysunku i pracy ręcznej było przeszkolonych na Centralnym Wakacyjnym Kursie Rysunku i Pracy Ręcznej w Opolu. Starano się tam ukierunkować ich uwagę na poprawność ideologiczną i metodyczną lekcji, podkreślano znaczenie hospitacji zajęć.¹⁴ Wyniesione z kursu zalecenia instruktorzy wdrażali do pracy z nauczycielami. Szczególną rolę przypisywano hospitacjom lekcji, które stanowić miały istotną formę pomocy nauczycielowi w jego pracy dydaktycznej. Konferencje pohospitacyjne umożliwiały wykrywanie błędów w prowadzonej lekcji i wspólne poszukiwanie nowych, lepszych metod pracy. Miały się one odbywać w atmosferze szczerzej, koleżeńskiej rozmowy.

Materiały z hospitacji instruktorzy PODKO wykorzystywali na zebraniach z nauczycielami, w rozmowach indywidualnych z kierownikami szkół, na zebraniach pracowników wydziału oświaty i ODKO w celu wspólnego poszukiwania środków służących podnoszeniu wyników nauczania rysunku i pracy ręcznej.¹⁵

Na fali przemian popaździernikowych, pod koniec 1956 roku, ośrodki doskonalenia kadr oświatowych zostały rozwiązane.¹⁶ Tymczasem sytuacja kadrowa w szkolnictwie była trudna ze względu na coraz gorsze przygotowanie zawodowe nauczycieli wykształconych już w PRL, stopniowe odchodzenie na emerytury nauczycieli przedwojennych oraz niski poziom programów nauczania.¹⁷

W tej sytuacji, na mocy Zarządzenia Ministra Oświaty z 7 listopada 1957 roku, zostały powołane wojewódzkie i powiatowe ogniska metodyczne w zakresie poszczególnych przedmiotów nauczania, wychowania pozaszkolnego oraz opieki nad dzieckiem. Pracą ognisk metodycznych kierowali dawni kierownicy sekcji.¹⁸ Bazę dydaktyczną większości ODKO umieszczano w szkołach, co spowodowało zniszczenie części sprzętu i środków dydaktycznych, ponieważ warunki lokalowe niektórych szkół uniemożliwiały zorganizowanie gabinetów metodycznych. Ten okres był dość trudny dla kierowników wojewódzkich i powiatowych

¹³ A. Siwula, *Działalność sekcji wychowania plastycznego OOM w Koszalinie*, „Plastyka w Szkole” 1970, nr 3, s. 67.

¹⁴ J. Pawelski, *Metody pracy instruktora PODKO w terenie*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1957, nr 5, s. 47.

¹⁵ *Ibid.*, s. 46.

¹⁶ J. M. Wróbel, *Doradztwo metodyczne w polskim systemie oświatowym*, Warszawa 1988, s. 28.

¹⁷ W. Roszkowski, *Historia Polski 1914-1990*, Warszawa 1992, s. 308.

¹⁸ Dz. Urz. Min. Ośw. 1957, nr 15, poz. 190.

Ognisk Metodycznych Rysunku i Pracy Ręcznej. Oto jak wspominał te zmiany Władysław Patalas, kierownik Powiatowego Ogniska Metodycznego Rysunku i Pracy w Poznaniu:

„Zabierałem w teren ze sobą programy nauczania, teczki z przykładowymi rysunkami, tablice z liternictwem w układzie metodycznym i to w technice ołówkowej i kredkowej na klasę IV, redisowej na klasę V i VI oraz kompozycje liternicze w technice wycinankowej na klasę VII. Oprócz tego miałem w oddzielnej teczce przykładowe rysunki robocze z poszczególnych technik pracy ręcznej i wykazy lektury odnośnie nauczania rysunku i pracy ręcznej. [...] Koleżanki i koledzy chętnie korzystali z tych materiałów, zaś instruktaż oparty o te konkrety był zawsze zrozumiały i przekonywujący”.¹⁹

W wyniku kolejnej reorganizacji instytucji doradztwa metodycznego Zarządzeniem ministra oświaty z 26 lutego 1960 roku powołany został Centralny Ośrodek Metodyczny w Warszawie, a w terenie – okręgowe i powiatowe ośrodki metodyczne.²⁰ Działalność ośrodków metodycznych zapoczątkowana na podstawie statutu z 1960 roku była modyfikowana późniejszymi aktami prawnymi.²¹

Głównym zadaniem Okręgowych Ośrodków Metodycznych było podnoszenie poziomu pracy ideowo-wychowawczej i dydaktycznej nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych, liceów pedagogicznych, wychowawców placówek opieki nad dzieckiem oraz koordynowanie działalności powiatowych ośrodków metodycznych. Podstawową komórką pracy OOM była sekcja. Każdy przedmiot i każdy typ szkoły miał swoich opiekunów – nauczycieli, którzy pomagali innym w codziennej pracy.²² Ta pomoc wymagała od pracowników poszczególnych sekcji znakomitej orientacji we wszystkich współczesnych problemach nauczania i wychowania, a przy tym świetnej znajomości terenu, na którym pracowali.

Działalność OOM na rzecz nauczycieli rysunku, a potem wychowania plastycznego sprowadzała się do:

- pomocy nauczycielom na terenie szkoły (porady, instruktaże);
- organizacji konferencji metodyczno-przedmiotowych, kursów, lekcji koleżeńskich i zajęć w gabinetach metodycznych i klasopracowniach;

¹⁹ W. Patalas, *Działalność Powiatowego Ogniska Metodycznego Rysunku i Pracy Ręcznej w Poznaniu w roku szkolnym 1958/59*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1960, nr 1, s. 74.

²⁰ Dz. Urz. Min. Ośw. 1960, nr 3, poz. 31.

²¹ Dz. Urz. Min. Ośw. 1961, nr 4, poz. 41; 1965, nr 10, poz. 110; Dz. Urz. M.O. i Sz.W. 1969, nr B-9, poz. 76.

²² M. Giermakowski, *Z dziejów instytucji doradztwa metodycznego*, „Wiadomości Opinie Myśli” 1993, nr 1, s. 4.

- pomocy w organizowaniu pracowni plastycznych;
- opracowywania materiałów metodycznych dotyczących problemów nauczania i wychowania;
- podejmowania pracy z nauczycielami wybitnymi pracującymi nie tylko w szkołach, ale i w pozaszkolnych placówkach oświatowo-wychowawczych;
- kontroli poprawności i stopnia wdrażania założeń teoretycznych do praktyki szkolnej;
- próby nowatorstwa w zakresie wychowania przez sztukę.²³

Wzorem lat poprzednich organizowano kursy śródroczne i wakacyjne, o czym na bieżąco informowało dokładnie nauczycieli rysunku, a potem wychowania plastycznego pismo „Rysunek i Praca Ręczna”, a później wkładka „Plastyka w Szkole”.²⁴

Niektóre sekcje wychowania plastycznego wyróżniały się szczególnie aktywną działalnością, co było niewątpliwie zasługą ich kierowników. Warto tu wspomnieć inicjatywy Adama Siwuli, kierownika sekcji wychowania plastycznego OOM w Koszalinie, który w latach 1968-1970 zorganizował 4 konferencje przedmiotowo-metodyczne dla nauczycieli z udziałem autorów podręczników, autorów programów nauczania i artystów plastyków. Na konferencjach podejmowano głównie zagadnienia szczególnie aktualne w tamtym okresie. Dotyczyły one wiedzy o sztuce i jej realizacji w oparciu o podręczniki, informacji z zakresu scenografii i fotografii artystycznej, organizacji zajęć pozalekcyjnych w szkole, organizacji klas i pracowni wychowania plastycznego. Dużym osiągnięciem sekcji było utworzenie dwóch kursów wakacyjnych dla 71 nauczycieli wychowania plastycznego szkół podstawowych. Uczestnicy, oprócz zagadnień plastycznych, mieli okazję zapoznać się z regionem oraz dorobkiem artystycznym i organizacyjnym miejscowego środowiska plastycznego. Inną formą działalności sekcji była organizacja trzech seminariów – w Koszalinie, Kołobrzegu i Słupsku, to ostatnie spotkanie z udziałem Janiny Lewickiej i innych wybitnych metodyków wychowania plastycznego. Ponadto, w celu poznania faktycznych potrzeb nauczycieli i warunków ich pracy przeprowadzono w roku szkolnym 1967/68 – 58, a w 1968/69 – 62 hospitacje lekcji wychowania plastycznego w szkołach podstawowych i średnich. Sekcja współpracowała również z kierownikami zespołów samokształceniowych wychowania plastycznego, których na terenie wojewódz-

²³ Archiwum Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Lublinie (AWOML). 1/86. *Referat dyr. J. Mikołajewicz na uroczystość XX-lecia OOM z grudnia 1970 r.*

²⁴ W. Kubiczek, *Nauka rysunków i wiedzy o sztuce w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym po 1945 roku*, „Plastyka w Szkole” 1984, nr 5-6, s. 322.

twą koszalińskiego było 27 oraz z kierownikami 13 powiatowych ośrodków wychowania plastycznego.²⁵

Ożywioną działalność związaną z doskonaleniem pracy zawodowej nauczycieli prowadziła sekcja wychowania plastycznego OOM we Wrocławiu pod kierunkiem Jerzego Cynke-Widalisa. Sekcja ta była inicjatorem i jednocześnie gospodarzem zorganizowanej w 1969 roku przez Centralny Ośrodek Metodyczny, konferencji kierowników sekcji wychowania plastycznego okręgowych ośrodków metodycznych.²⁶ W trakcie licznych i interesujących dyskusji wyróżniały się zagadnienia, które w swojej pracy podejmowali i rozwiązywali kierownicy sekcji wspólnie z aktywnymi nauczycielami wychowania plastycznego. Próba bilansu tej pracy miała stanowić przyczynek do historii rozwoju wychowania plastycznego w 25-leciu PRL i kształcenia kultury plastycznej młodzieży.²⁷

Duży udział w doskonaleniu pracy zawodowej nauczycieli miała sekcja wychowania plastycznego OOM w Lublinie, której kierownikiem od 1963 roku był Stanisław Popek (obecnie prof. zw. na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UMCS w Lublinie). Był on świadkiem ścierania się dwóch skrajnych koncepcji przedmiotu. Z jednej strony „poprawnie »wycykane« ołówkiem, rysowane często przy pomocy linijki przedmioty realne typu »kosz na śmieci«, z drugiej barwne i spontanicznie stworzone przez dzieci malarskie kompozycje”.²⁸ Uświadomienie nauczycielom wychowania plastycznego prawdziwego celu zajęć plastycznych, dokonanie zmiany w ich sposobie myślenia wymagało ogromnego wysiłku i nakładu pracy. Często na konferencjach metodycznych dochodziło do ostrych starć między zwolennikami „starej”, tradycyjnej koncepcji rysunku, a przedstawicielami wychowania przez sztukę. Mimo tych przeciwności podejmowano działania, które po pewnym czasie zaczęły przynosić pożądane rezultaty. Powoływano wakacyjne 3-tygodniowe kursy dla nauczycieli szkół podstawowych, które kontynuowane były do początku lat siedemdziesiątych, organizowano masowe formy akcji wystawowych, brano udział w wielu wystawach i konkursach krajowych i zagranicznych.²⁹ W każdym z 20 powiatów lubelskiego okręgu od 1969 roku pracowały samodzielnie oddzielone już od zajęć praktyczno-technicznych ogniska wychowania plastycznego. Zyskano kilkadziesiąt pracowni i klasopracowni

²⁵ A. Siwula, *Działalność sekcji wychowania plastycznego OOM w Koszalinie*, „Plastyka w Szkole” 1970, nr 2, s. 67-68.

²⁶ *Od Redakcji*, „Plastyka w Szkole” 1970, nr 2, s. 66.

²⁷ *Ibid.*, s. 65.

²⁸ S. Popek, *Dorobek wychowania plastycznego na Lubelszczyźnie w okresie XXV-lecia PRL*, „Plastyka w Szkole” 1969, nr 10, s. 305.

²⁹ S. Popek, *Efekty eksperymentu plastycznego*, [w:] *Lubelski eksperyment oświatowy*, s. 103.

wyposażonych w sprzęt własnych projektów i produkcji.³⁰ Zabiegi te po pewnym czasie przyczyniły się do tego, że plastyka dziecięca i młodzieżowa przestała być celem samym w sobie, a stała się jednym ze środków w tworzeniu nowoczesnego systemu wychowania.

Do podnoszenia poziomu dydaktycznego nauczycieli wychowania plastycznego w znacznym stopniu przyczyniła się Maria Płużańska, kierownik sekcji wychowania plastycznego OOM w Warszawie. Na zebraniach i konferencjach wielokrotnie apelowała do nauczycieli – głównie liceów ogólnokształcących – o upowszechnianie przez nich na łamach prasy pedagogicznej swoich doświadczeń dydaktycznych i osiągnięć artystycznych.³¹ W odpowiedzi na apel wielu nauczycieli warszawskich liceów nadsyłało do redakcji „Plastyka w Szkole” własne refleksje, spostrzeżenia i uwagi odnoszące się do pracy dydaktycznej.³² Również sama M. Płużańska jako kierownik sekcji i jednocześnie nauczyciel wychowania plastycznego (LO im. Mikołaja Kopernika i LO im. Generała Sowińskiego w Warszawie)³³ była autorką wielu wartościowych konkursów metodycznych, recenzji podręczników szkolnych i książek traktujących o sztuce.³⁴

Wzorową działalność na rzecz doskonalenia pracy zawodowej nauczycieli prowadziły również niektóre powiatowe ośrodki metodyczne. Taka wyróżniająca się instytucją był m.in. POM w Zawierciu, gdzie funkcję kierownika sekcji rysunku i pracy ręcznej sprawował Józef Palme. Działalność sekcji wychodziła tam znacznie poza ustalone ramy. Starano się przede wszystkim uświadomić nie tylko nauczycielom, ale i kierownikom szkół, kształcącej i wychowawczej wartości rysunku.

³⁰ *Idem, Dorobek wychowania plastycznego...*, s. 307.

³¹ M. Płużańska, *O historii tego numeru i programie wychowania plastycznego w liceach ogólnokształcących*, „Plastyka w Szkole” 1972, nr 8, s. 226.

³² Por. S. Gronau, *Wypowiedzi polonistki na temat wartości wychowania plastycznego w liceach ogólnokształcących*; A. Mizak, *Odtwarzać czy interpretować naturę. Rozważania nad działem I programu dla szkół licealnych*; W. Podziemski, *Interpretacja natury*; W. Ney-Krawicz, *Wiedomości o sztuce przekazywane na lekcjach wychowania plastycznego w liceum ogólnokształcącym*; A. Szambelan, *Wybrane zagadnienia kompozycji przestrzennej w liceach ogólnokształcących*, „Plastyka w Szkole” 1972, nr 8.

³³ M. Pietkiewicz, *W poszukiwaniu istoty nauczanego przedmiotu*, „Plastyka w Szkole” 1983, nr 4, s. 151.

³⁴ Por. *Kilka uwag o realizacji programu w kl. II LO*, „Plastyka w Szkole” 1969, nr 9; *Wpływ impresjonizmu, postimpresjonizmu i fowizmu na twórczość uczniów kl. I i II LO*, *ibid.*; *Wybrane ćwiczenia kompozycyjne w liceum ogólnokształcącym*, „Plastyka w Szkole” 1971, nr 9; *Propozycje rozkładu materiałów dla klas I, II i III LO*, „Plastyka w Szkole” 1972, nr 7; *Wychowanie plastyczne – metodyka pracy z filmem, wykorzystanie filmu – licea ogólnokształcące*, „Kamera” 1971, nr 2; *Wychowanie plastyczne w szkole. (Reprodukcje prac uczniów LO, Nr III)*, „Poezja”, nr 1/1973; *Mają być ślepi?*, „Perspektywy”, 10 sierpnia 1973; *Wychowanie plastyczne na dziś i na jutro*, „Plastyka w Szkole” 1973, nr 7.

W ten sposób szukano pełnego zrozumienia i rzetelnego poparcia dla przedmiotu tak ze strony władz oświatowych, jak i kierowników. Wyrażać się one miały: w powierzaniu nauczania rysunku w szkole najlepiej do tego przygotowanym nauczycielom; w trosce o ciągłość prowadzenia przedmiotu; w tworzeniu odpowiednich warunków dla jego realizacji; w kontroli pracy nauczycieli i umożliwieniu im stałego doskonalenia przez zaopatrzenie biblioteki szkolnej w odpowiednie czasopisma, podręczniki metodyczne i propozycje z zakresu historii sztuki.³⁵

Warto dodać, że dla efektywniejszej i sprawniejszej działalności ognisk metodycznych COM organizował dla ich kierowników specjalne kursy. Tuż przed zmianą systemu doskonalenia nauczycieli, na przełomie czerwca i lipca 1970 roku, zorganizowano w Ostrowcu Świętokrzyskim kurs kierowników ognisk metodycznych wychowania plastycznego. Program kursu obejmował dwie grupy zagadnień. Pierwsza dotyczyła problemów związanych z działalnością ognisk metodycznych. Zajęto się tam głównie programem długofalowego doskonalenia nauczycieli wychowania plastycznego klas V-VIII. W drugiej grupie – problemów metodycznych – omówiono treści i metody realizacji przedmiotu, ponadto zagadnienia hospitacji lekcji, kryteria ich oceny oraz formy samokształcenia. W trakcie praktycznych ćwiczeń plastycznych podjęto na kursie wybrane zagadnienia obserwacji i interpretacji natury, kształtowania przestrzennego, technik graficznych dostępnych w pracy szkolnej. Nową formą wprowadzoną na kursie były zbiorowe konsultacje przeprowadzane w związku z pracą plastyczną uczestników.

Wykładowcami i prowadzącymi ćwiczenia plastyczne na kursie byli kierownicy sekcji OOM: Ewa Romaniec, która była jednocześnie kierownikiem naukowym kursu, Lidia Chmielewska, Anna Grzęska-Męczyńska, Maria Płużańska, Stanisław Popek, Jerzy Cynke-Widalis, Antoni Wirhanowicz oraz kierownik sekcji wychowania plastycznego COM Andrzej Pełzowski. O realizacji działu programowego dotyczącego wiadomości o sztuce mówiła wybitna specjalistka Helena Hohensee-Ciszewska.³⁶

W latach siedemdziesiątych podjęto próby reformy strukturalnej i programowej systemu szkolnego, przystąpiono też do zmiany systemu doskonalenia nauczycieli i doradztwa. 15 czerwca 1972 roku powołano Instytut Kształcenia Nauczycieli (IKN) w Warszawie, likwidując Centralny Ośrodek Metodyczny.³⁷ W terenie zorganizowano podległe IKN placówki pod nazwą Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych.³⁸ Instytucja ta była jedną z pierwszych, która

³⁵ J. Palme, *Praca w ośrodku metodycznym rysunku i pracy ręcznej w Zawierciu*, „Rysunek i Praca Ręczna” 1960, nr 4, s. 275.

³⁶ *Kurs w Ostrowcu Świętokrzyskim*, „Plastyka w Szkole” 1971, nr 1, s. 14.

³⁷ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1972, nr 24, poz. 172.

³⁸ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1973, nr 2, poz. 7.

nie tylko prowadziła doskonalenie nauczycieli, ale również tworzyła podstawy teoretyczne tej działalności, prowadząc własne badania naukowe. Zadaniami badawczymi i ich koordynacją zajmowała się Rada Społeczno-Naukowa IKNiBO, w której skład wchodził wybrani pracownicy akademicy.³⁹ Podstawową jednostką organizacyjną IKNiBO był zakład.

Należy odnotować, że w celu podniesienia poziomu nauczania i wychowania w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych oraz wzmocnienia specjalistycznego nadzoru nad pracą szkół i nauczycieli z dniem 1 września 1972 roku powołano wizytatorów-metodyków przedmiotowych w powiatowych wydziałach oświaty i wychowania, likwidując ośrodki metodyczne⁴⁰, a z dniem 1 stycznia 1973 roku utworzono zespoły wizytatorów metodyków przedmiotowych podporządkowane Kuratorium Okręgu Szkolnego.⁴¹ Od 1975 roku, w związku z likwidacją powiatów, wizytatorzy metodycy działali jedynie w kuratoriach oświaty i wychowania.⁴² Zespół taki składał się z wizytatorów metodyków poszczególnych przedmiotów, z możliwością łączenia pewnych przedmiotów, oraz z wizytatorów metodyków problemowych, zajmujących się m.in. kształceniem specjalnym.⁴³ W sumie powołano 2800 wizytatorów metodyków.⁴⁴ Zachowali oni status nauczyciela i obowiązkowy wymiar pracy 42 godziny tygodniowo, w tym od 2 do 6 godzin zajęć dydaktycznych.⁴⁵ Pozostawali na etatach szkół, ale w wykonywaniu zadań podlegali wicekuratorowi. Swoim działaniem obejmowali wszystkich nauczycieli szkół i wychowawców placówek oświatowo-wychowawczych działających na terenie województwa z zakresu swojego przedmiotu lub problemu.⁴⁶ Wizytatorzy metodycy pełnili następujące funkcje:

1. Doradcą, realizowaną w formie wizyt u nauczycieli (niezwiązanych z wizytacją), konferencji przedmiotowo-metodycznych, konsultacji zespołowych i indywidualnych, udziałach w pracy zespołu samokształceniowego, prowadzenia zajęć otwartych.

³⁹ U. Pulińska, *Doskonalenie zawodowe nauczycieli szkół ogólnokształcących na Warmii i Mazurach w latach 1945-1989*, Olsztyn 2005, s. 121.

⁴⁰ J. M. Wróbel, *Doradztwo metodyczne w polskim systemie oświatowym*, Warszawa 1988, s. 30.

⁴¹ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1973, nr 2, poz. 7.

⁴² W myśl zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 21 czerwca 1975 roku w każdym Kuratorium Oświaty i Wychowania działać miał zespół metodyków przedmiotowych i problemowych.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Wróbel, *Doradztwo metodyczne...*, s. 32.

⁴⁵ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1973, nr 2, poz. 7.

⁴⁶ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1975, nr 7, poz. 73.

2. Kontrolno-oceniającą, realizowaną przez udział w wizytacjach zespołowych, wizytacje indywidualne, lustracje, badanie efektów kształcenia i wychowania, wpisy do arkuszy spostrzeżeń i kontrolę realizacji zaleceń, współudział w ocenianiu nauczycieli.
3. Motywacyjno-stymulacyjną, ukierunkowaną na inspirowanie nauczycieli do doskonalenia własnej pracy, podejmowanie z nimi i rozwiązywanie problemów pedagogicznych, współudział w kierowaniu nauczycieli na różne formy doskonalenia zawodowego, wnioskowanie w sprawie nagród i wyróżnień dla wybitnych nauczycieli.
4. Informacyjno-organizatorską, polegającą na popularyzowaniu wśród nauczycieli polityki oświatowej państwa, informowaniu o dorobku naukowym, współudziale w organizowaniu olimpiad i konkursów.⁴⁷

Nowo mianowani wizytatorzy metodycy wychowania plastycznego mieli okazję spotkać się po raz pierwszy w październiku 1975 roku na konferencji zorganizowanej przez Departament Kształcenia Ogólnego Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Instytut Kształcenia Nauczycieli w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Piotrkowie Trybunalskim.⁴⁸ Oprócz wizytatorów metodyków w spotkaniu wzięli udział również specjaliści z Instytutów Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych.⁴⁹ Na program konferencji złożyły się informacje i wykłady o charakterze szkoleniowym, a także doniesienia naukowe i dyskusje świadczące o zaangażowaniu wizytatorów metodyków i świadomej odpowiedzialności za przyjęte obowiązki. Na węzłowe problemy konferencji złożyły się trzy grupy zagadnień:

1. Polityka oświatowa PRL wytyczona przez VI Zjazd PZPR (referował Marian Rataj, dyrektor Departamentu Kształcenia Ogólnego Ministerstwa Oświaty i Wychowania);
2. Formy kształcenia i doksztalcania nauczycieli wychowania plastycznego organizowane przez Instytut Kształcenia Nauczycieli (referowała Jadwiga Cybulska-Piskorek);

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Konferencja dotyczyła również wizytatorów metodyków wychowania muzycznego. Zagadnienia ogólne referowane były dla wizytatorów obydwu specjalności, natomiast szczegółowe oddzielnie.

⁴⁹ *Konferencja wizytatorów – metodyków wychowania plastycznego*, „Plastyka w Szkole” 1976, nr 1, s. 31.

3. Doniesienia naukowe z zakresu sztuki i wychowania plastycznego (wykładali doc. M. Gutowski, dr A. Trojanowska, dr S. Kościelecki, dr T. Marciniak, st. Wizytator MO i W mgr J. Romanowska).⁵⁰

Na konferencji ustalono, że do podstawowych zadań wizytatorów metodyków należy:

- widzieć przedmiot w całokształcie rozwoju systemu oświatowo-wychowawczego i odpowiadać za jego programową realizację;
- w pracy wizytacyjnej przesunąć akcent z kontroli na pomoc nauczycielom, stwarzać atmosferę sprzyjającą wyzwaniu refleksji i inicjatyw pedagogicznych; doskonalić warsztat pracy nauczycieli; koncentrować wysiłki na doradztwie, pomocy metodycznej i merytorycznej;
- utrzymywać celowy i planowy kontakt ze szkołą, nie nękać szkół nieustanną kontrolą, utwierdzać przekonanie, że wizytator metodyk jest czynnikiem wspierającym nauczyciela, a nie tylko kontrolującym;
- wizytować, lecz w ocenie więcej uwagi zwracać na efekty pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczyciela (nie tylko te osiągnięte na lekcji); wnikać w przyczyny niepowodzeń, ustalać je i szukać środków zaradczych; w zaleceniach powizytacyjnych kierować się realizmem pedagogicznym – wizytowany winien być przekonany o konieczności i możliwości realizacji zaleceń w warunkach swojej szkoły i środowiska.⁵¹

Mimo tych zaleceń praca wizytatorów metodyków nie zawsze przebiegała właściwie. Jedną z przyczyn było błędne usytuowanie ich w administracji oświatowej. Kuratoria, mając do wykonania wiele zadań, angażowały do ich realizacji wizytatorów metodyków, co utrudniało im działalność podstawową.⁵²

Badania K. Atamańczuk⁵³ i S. Kowalewskiego⁵⁴ wskazują, że kontrola i ocena wypierały funkcje doradcze. B. Kamińska uważa, że przyczyny tego zjawiska tkwiły w braku doświadczenia zawodowego wizytatorów metodyków, zbyt dużej liczbie szkół i nauczycieli podległych metodykowi oraz wciąganiu ich przez ku-

⁵⁰ *Ibid.*, s. 32.

⁵¹ *Ibid.*, s. 32.

⁵² M. Giernakowski, *Z dziejów instytucji doradztwa metodycznego*, „Wiadomości Opinie Myśli” 1993, nr 2, s. 14.

⁵³ K. Atamańczuk, *Niektóre przyczyny fluktuacji kadr w zespołach nauczycieli metodyków*, „Nowa Szkoła” 1982, nr 11/12, s. 402.

⁵⁴ S. Kowalewski, *Praca wizytatora metodyka w świetle teorii organizacji i zarządzania*, „Nowa Szkoła” 1980, nr 7/8, s. 278.

ratoria do wykonywania innych zadań.⁵⁵ Badania S. Witka wykazały, że wymiar rzeczywistego czasu pracy wizytatorów metodyków w wielu przypadkach znacznie przekraczał normatywny czas pracy, co powodowało ich przeciążenie.⁵⁶

Należy jednak stwierdzić, że w latach siedemdziesiątych zarówno IKNiBO, jak i wizytatorzy metodycy przyczyniali się do podnoszenia poziomu pracy nauczycieli wychowania plastycznego, do wzbogacania wiedzy i doskonalenia umiejętności pedagogicznych. Zapoczątkowano na szeroką skalę popularyzację idei plenerów wakacyjnych, które wcześniej organizowane były sporadycznie. Znaczny udział w ich tworzeniu miała Maria Uśpieńska – starszy wykładowca w IKN.⁵⁷ Fakt, że wizytatorzy metodycy działający przy kuratoriach oświaty i wychowania nie byli w stanie zrealizować w pełni zadań w zakresie doradztwa i pomocy metodycznej, które zostały przed nimi postawione stał się coraz bardziej dostrzegany. Stąd wynikała potrzeba następnej reorganizacji.

28 maja 1981 roku ukazało się Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania przekształcające instytuty kształcenia nauczycieli i badań oświatowych w oddziały doskonalenia nauczycieli przy Instytucie Kształcenia Nauczycieli im. Władysława Spasowskiego w Warszawie. Wizytatorzy metodycy zostali przemianowani na nauczycieli metodyków i zatrudnieni na etatach w oddziałach doskonalenia nauczycieli. W zarządzeniu ministra podkreślano, że nauczyciele metodycy powołani są w celu niesienia pomocy nauczycielom w pracy dydaktycznej i wychowawczej. Na stanowiska te typuje się nauczycieli osiągających bardzo dobre wyniki w pracy zawodowej, legitymujących się wyższym wykształceniem i co najmniej 8-letnim stażem pracy pedagogicznej. Powołuje ich kurator oświaty i wychowania na wniosek dyrektora oddziału doskonalenia nauczycieli, powierzając funkcje nauczyciela metodyka na czas nieokreślony.⁵⁸ Nauczyciela metodyka obowiązywał czterdziestogodzinny tydzień pracy. W zakres jego obowiązków wchodziło:

- prowadzenie zajęć dydaktyczno-wychowawczych w szkole od 2 do 6 godzin tygodniowo lub w innej placówce oświatowo-wychowawczej od 4 do 8 godzin;
- organizowanie i prowadzenie wzorcowej pracowni – gabinetu metodycznego;

⁵⁵ B. Kamińska, *Problemy modernizacji zarządzania oświatą* (praca doktorska), Uniwersytet Gdański 1980, s. 253-269. Cytuję za Wróbel, *op. cit.*, s. 45.

⁵⁶ S. Witek, *Budżet i struktura czasu pracy wizytatorów metodyków*, „Chowanna” 1978, s. 176.

⁵⁷ S. Czajka, M. Uśpieńska, „Plastyka w Szkole” 1982, nr 8, s. 234.

⁵⁸ M. Giermakowski, *Z dziejów instytucji doradztwa metodycznego*, „Wiadomości Opinie Myśli” 1993, nr 3, s. 18.

- kierowanie pracą od 3 do 5 zespołów metodycznych obejmujących od 100 do 150 nauczycieli;
- organizowanie otwartych lekcji i innych zajęć dydaktyczno-wychowawczych;
- hospitowanie lekcji i innych zajęć nauczycieli;
- organizowanie konferencji przedmiotowych oraz zbiorowych i indywidualnych konsultacji;
- opracowywanie materiałów metodycznych dla nauczycieli;
- sprawowanie opieki nad nauczycielami rozpoczynającymi pracę w zawodzie.

Nauczyciel metodyk zobowiązany był doskonalić swój warsztat pracy przez samokształcenie, udział w seminariach naukowo-dydaktycznych, w pracach zespołów problemowych IKN. Kuratorium Oświaty i Wychowania, dyrektor szkoły macierzystej oraz IKN i jego oddziały terenowe powinny stwarzać warunki umożliwiające nauczycielom realizację zadań.⁵⁹

W 1982 roku nastąpiła niekorzystna zmiana postanowień w zakresie pracy metodyków. Polegała ona na zwiększeniu czynności hospitacyjno-kontrolnych. Postanowiono, że w uzasadnionych przypadkach nauczyciel metodyk pozostawi nauczycielowi zalecenia pohospitacyjne, których realizację egzekwować będzie przy następnej hospitacji. W przypadku dwukrotnego niewykonania zaleceń pohospitacyjnych przez nauczyciela, metodyk powiadamia o tym dyrektora szkoły i odpowiedni organ nadzorujący szkołę. Zobowiązano metodyków do udziału w rekrutacji nauczycieli na zorganizowane formy doskonalenia. Nałożono też na nich obowiązek uczestniczenia w pracach związanych z uzyskiwaniem przez nauczycieli stopni specjalizacji zawodowej.⁶⁰ W następnym roku w instrukcji wydanej przez Departament Kontroli Ministerstwa Oświaty i Wychowania ustalono, że hospitacje prowadzone przez nauczycieli metodyków mają charakter instruktazowy. Ich celem miało być ustalenie, jakiego rodzaju pomocy należy udzielić nauczycielom.⁶¹

W tym czasie działania metodyków wychowania plastycznego ukierunkowane były na organizację różnorodnych form i metod pracy:

- instruktaz metodyczny i merytoryczny w zakresie realizacji programu plastyki w klasach I-VIII;
- pomoc w interpretowaniu i realizowaniu celów kształcenia i wychowania przedmiotu „plastyka”;

⁵⁹ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1981, nr 6, poz. 42.

⁶⁰ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych. 1982, nr 11, poz. 102.

⁶¹ Wróbel, *Doradztwo metodyczne...*, s. 56, 57.

- pobudzanie do wzajemnej wymiany doświadczeń pedagogicznych;
- inspirowanie nauczycieli do twórczej pracy w propagowaniu innowacji pedagogicznych.

Działania te realizowano poprzez następujące formy:

1. Pracę w zespołach samokształceniowych.
2. Organizowanie konferencji przedmiotowo-metodycznych.
3. Organizowanie konsultacji zbiorowych i indywidualnych z nauczycielami: specjalistami, o różnych specjalnościach, uczącymi plastyki w klasach I-III, niewykwalifikowanymi.⁶²

Wiodącą problematyką konferencji przedmiotowo-metodycznych w zespołach samokształceniowych była rola sztuki w kształtowaniu osobowości dzieci i młodzieży. Realizowano ją w formie lekcji pokazowych, prelekcji, wykładów i, jeśli były ku temu możliwości, w galeriach sztuki i muzeach.

Przeprowadzone w latach 1982-1983 badania dotyczące działalności metodyków wykazały, że o ile w latach poprzednich dominowała w ich pracy funkcja kontrolna, to obecnie, po przejściu metodyków przez oddziały doskonalenia nauczycieli, zdecydowanie przeważa funkcja instruktażowa.⁶³

Niezależnie od prowadzonej działalności w zakresie doradztwa metodycznego metodycy wychowania plastycznego przyczyniali się do organizacji plenerów, zarówno tych ogólnopolskich, jak i organizowanych w skali miasta czy regionu. Ta forma doskonalenia nauczycieli była pozycją ważną i ciekawą. Plenery posiadały swój stały program i były zawsze mniej lub bardziej udanymi spotkaniami nauczycieli z plastyką, gdzie warsztat i jego opanowanie zajmowały najwięcej czasu. Organizowane były m.in. przez ODN w Warszawie⁶⁴, ODN w Legnicy⁶⁵, ODN w Częstochowie i ODN w Lublinie.

W roku 1989 dokonana została kolejna reorganizacja systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli, w tym i doradztwa metodycznego. Instytutowi Kształcenia Nauczycieli im. Władysława Spasowskiego w Warszawie nadano nazwę Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz statut.⁶⁶ Zniesiono terenowe oddziały doskonalenia nauczycieli, powołując w ich miejsce oddziały centrum doskonalenia nauczycieli.

⁶² T. Opilowska, *Z doświadczeń nauczyciela metodyka*, „Plastyka w Szkole” 1983, nr 8, s. 310.

⁶³ M. Giermakowski, *Z dziejów...*, s. 19.

⁶⁴ A. Ziemia, *Poetyka śmietnika*, „Plastyka w Szkole” 1990, nr 1, s. 52.

⁶⁵ *Jelenia Góra '89*, „Plastyka w Szkole” 1990, nr 1, s. 55.

⁶⁶ Dz. Urz. MEN 1989, nr 1, poz. 5.

SUMMARY

The first in-service teacher training centers were established in October 1945. Their purpose was to provide methodological assistance to teachers by organizing meetings, conferences, courses, reference library and art rooms depending on local and financial capabilities. These centers, also called teacher-training institutions or scientific-teaching institutions, did not form a single institutional organization. Therefore, in 1951 the Central Center for the Improvement of Educational Personnel (CODKO) was established with the headquarters in Warsaw. At the lower levels provincial and district centers for the improvement of educational personnel (WODKO and PODKO) were set up, and teaching methodology sections for particular subjects were organized. Their aim was to raise the teaching and ideological-political level of the teachers. The provincial centers were composed of subject sections. Heads of sections organized conferences and courses for teachers, inspected lessons, gave professional advice to instructors, and supervised schools in individual districts. An especially popular form of improvement of professional qualifications of drawing teachers were all kinds of training conferences. Longer, three-day conferences were organized by the CODKO in consultation with the Ministry of Education's Teacher Education Department. Shorter, one or two-day training conferences for drawing teachers were organized by provincial centers (WODKO). In the wake of the October 1956 transformations, the centers for the improvement of educational personnel were disbanded. They were replaced in 1957 by provincial and district in-service teacher training institutions for particular subjects, pre-school education and child care. After the next reorganization of in-service teacher training advisory institutions, the decree of the Minister of Education of 26 February 1960 established the Central In-Service Teacher Training Center (COM) in Warsaw, with subordinate regional and district in-service teacher training centers (OOM and POM). The activities of the OOMs for drawing and subsequently art education teachers consisted in assistance to teachers at school (advice, instructions), organization of teacher training conferences, courses, model lessons, etc., help in organizing art rooms, preparation of teaching materials, work with distinguished teachers; inspection over the accuracy and degree of implementation of theoretical assumptions in school practice, attempts at innovation in education through art; organization of mid-term and holiday courses. Especially conspicuous in their activities were inter alia art education sections in the OOMs in Warsaw, Koszalin, Wrocław, and in Lublin. The exemplary activities for upgrading teacher's professional proficiency were also conducted in the POM in Zawiercie. In the 1970s a structural and curriculum reform of the education system was begun, including changes in the teacher improvement and advisory system. In June 1972 the Institute for Teacher Education was established in Warsaw, with the Central In-Service Teacher Training Center being disbanded. At the lower, local levels the subordinate institutions were set up as Institutes for Teacher Education and Education Studies (IKNiBO). This institution was one of the first which not only conducted teacher improvement training but also prepared theoretical foundations of this

activity by conducting its own scientific studies. The research tasks and their coordination was the responsibility of the IKNiBO Public-Scientific Board, which was composed of elected university teachers. Further changes included the appointment of inspectors-methodologists for individual subjects in district departments for education and upbringing on 1 September 1972, and the establishment in 1973 of inspector teams subordinated to education/upbringing offices. The fact that inspectors-methodologists were unable to exhaustively fulfill the tasks in advisory and methodological assistance, which were entrusted to them, was becoming more and more observable. This produced another re-organization. In May 1981 the order of the Minister for Education transformed the institutes for teacher education and educational studies into departments for teacher improvement subordinated to the W. Spasowski Institute for Teacher Education in Warsaw. Inspectors-methodologists were re-appointed as teachers-methodologists and given posts in the teacher improvement departments. The teacher-methodologist was obligated to improve his proficiency by self-education, participation in scientific-teaching seminars, and in the work of problem sections of the Institute. In 1982 there was an unfavorable change in the scope of teacher-methodologists' work, who had to increase visiting inspections and supervision. The next year, the instruction issued by the Supervision Department of the Ministry of Education stipulated that the visits made by teachers-methodologists were to be of instructional character. In 1989 there was one more re-organization of the system of teacher professional improvement, including methodological advisory assistance. The Institute for Teacher Education in Warsaw was renamed the Center for Teacher Improvement and was given a statute. The local teacher improvement divisions were abolished and replaced by divisions of the center for teacher improvement.